

ANNE-BABALARIN GÖRÜŞLERİNE GÖRE OKULÖNCESİ DÖNEMİ ÇOCUKLARININ TELEVİZYON İZLEME DAVRANIŞLARI VE TELEVİZYON PROGRAMLARINDAN ETKİLENMELERİ *

Dr. Alev ÖNDER

M.Ü.A.E.F., İlk Öğretim Bölümü, Öğretim Görevlisi

Abstract

The aim of this research was to investigate the effects of television watching on pre-school (4-6 year-olds) children's behavior on the basis of parents' ideas about the effects of television on their children's behavior. A survey carried out with a questionnaire answered by the parents of preschool children attending private and governmental pre-schools located in İstanbul. The results revealed that, according to parents ideas, television watching had some effects on pre-school children's imitational behavior and verbal behavior and socio-cultural levels of the parents were related to some effects of television watching.

I-GİRİŞ

Günümüzde insanların temel ortak yönlerinden birinin televizyon izlemek olduğu söylenebilir. Özellikle 1980'lerin ortalarından itibaren uzaya yerleştirilen uydular aracılığı ile çok sayıda televizyon kanalının, her türlü programları ile insanların evlerine girmesi mümkün hale gelmiştir. Türkiye de hızlı gelişen ve teknolojik ilerlemeleri izleyen bir ülke olarak bu gelişmeden nasibini almış ve günümüzde kablolu televizyonun sağladığı olanaklar sayesinde, ülkemizde izlenebilen yerli ve yabancı kanalların sayısı neredeyse 50'ye yaklaşmıştır.

Televizyonun çocuklar üzerindeki etkisi, televizyon kanallarının artışı ile birlikte, dikkatlerin üzerinde daha çok toplandığı bir konu haline gelmiştir. Ülkemizde televizyon kanallarının artışı ile birlikte, televizyon izlemenin de artışına bağlı olarak, çocukların bu araçtan nasıl etkilendikleri konusu, hem eğitimcilerin hem de anneyababaların özellikle ilgi duydukları bir konudur. Okulöncesi çocuklarının da ev ortamındaki bu ilgi çekici araçtan ne yönde etkilendikleri, üzerinde çalışılması gereken önemli bir alandır. Çünkü yalnızca gündelik gözlemler bile, küçük yaştaki çocukların da televizyonu ilgiyle izlediklerini göstermektedir.

Okulöncesi Dönem: Gelişimin 0-6 yaşlar arasını kapsayan ilk çocukluk dönemidir. Bu yaşlar çocuğun gelişiminin çok hızlı olduğu bir evredir. Bu yaşlardaki gelişimin sonraki yaşlarda gösterilen performans (örneğin zihinsel performans) üzerinde etkili olduğunu ileri sürenler ve bu görüşe karşı çıkanlar vardır

(1). Temel zihinsel süreçlerin geliştiği, çocuğun dış dünya ile tanıştığı ve diğer insanlara güven ya da güvensizlik kazandığı bu dönem anneyababalar ve eğitimciler tarafından iyi değerlendirilmelidir (2, 3).¹

Sözel davranışlar: Kişiler arasındaki iletişimde konuşmaya dayalı etkileşimi tanımlayan terimdir. Beden dili de denilen sözsüz davranışlardan farkı, sesli sembollerden oluşan konuşmaya dayalı davranışlar olmasıdır (4, 5). Çocukların sözel dil gelişimlerinin içinde yaşadıkları çevredeki modellerden etkilendiği kabul edilmektedir (6, 7, 8). Ancak çocuğa saldırganlık, tüketim davranışı gibi alanlarda modeller sunan televizyonun, sözel dil kazanma davranışı konusundaki etkisi, üzerinde çok durulmayan bir konudur. Buradan hareketle, araştırmada, televizyonun çocukların sözel davranışları üzerindeki etkisi de incelenmiştir.

Yukarıda ele alınan görüşlerin ışığında, bu çalışmanın amacı okulöncesi dönemi çocuklarının televizyon izleme davranışlarını çeşitli yönleri ile incelemektir. Anne-babaların, televizyonun çocukları üzerindeki etkileri konusundaki düşünceleri, hem onların konuya ilişkin görüşlerini değerlendirmek hem de dolaylı olarak da olsa, televizyonun çocuklar üzerindeki çeşitli etkileri konusunda anne-baba gözlemlerine dayanarak bilgi sahibi olmak açısından incelenmeye değer bulunmuştur.

Problem

Okulöncesi çocuklarının (4-6 yaş) televizyon izleme davranışları ve televizyonun çocukların davranışları üzerindeki etkileri konusunda, anne babaların görüşleri nelerdir?

Amaçlar

Araştırmanın genel amaçları, okulöncesi dönemi çocuklarının ev ortamında televizyon izleme davranışlarının, ve televizyonun çocukların davranışları üzerindeki etkilerinin anne-babalarının görüşleri

¹ Bu araştırmada, 1998 bahar döneminde toplanan daha kapsamlı verilerin bir bölümünden yararlanılmıştır.

temelinde incelenmesi, böylece anne-babaların televizyonun etkileri konusundaki görüşlerinin değerlendirilmesidir. Çalışmanın bulgularına dayanılarak, çocukların evde televizyon izleme ve nasıl etkilendikleri konusunda anne-babaların görüşleri temelinde alınan bilgiler doğrultusunda, anne-babalara önerilerde bulunulması mümkün olabilir.

Araştırmanın genel amaçlarını gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- 1) Evlerde televizyonun bulunduğu bölümün dağılımı, anne-babaların sosyo-kültürel düzeyine göre nasıldır?
- 2) Çocukların günlük televizyon izleme sürelerinin dağılımı, anne-babaların sosyo-kültürel düzeylerine göre nasıldır?
- 3) Çocukların gün içerisinde televizyon izledikleri zamanın (sabah, öğleden sonra, akşam) dağılımı, anne-babaların sosyo-kültürel düzeyine göre nasıldır?
- 4) Çocukların kendi izleyecekleri programlara kendilerinin karar vermelerinin dağılımı, anne-babaların sosyo-kültürel düzeylerine göre nasıldır?
- 5) Anne-babalar, çocuklarının izleyeceği programları kararlaştırmak için, kendi aralarında ne sıklıkta konuşmaktadırlar? Sözkonusu sıklığın dağılımı anne-babaların sosyo-kültürel düzeylerine göre nasıldır?
- 6) Anne babalara göre çocukların bilgi edinmesinde televizyonun katkısı ne orandadır? Anne-babaların bu konudaki görüşlerinin dağılımı, sosyo-kültürel düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
- 7) Çocukların "Yalan Rüzgarı", "Baba Evi", "Süper Baba" gibi dizi filmleri izleme sıklıklarının dağılımı nasıldır? Bu dağılımı anne-babaların sosyo-kültürel düzeyine göre farklılık göstermekte midir?
- 8) Çocukların televizyonda izledikleri kahramanların davranışlarını taklit etmelerinin dağılımı, anne-babaların sosyo-kültürel düzeylerine göre nasıldır?
- 9) Çocuklar televizyondaki dizi filmlerden duydukları sözel ifadeleri ne sıklıkta kullanmaktadırlar? Sözkonusu sıklığın dağılımı, anne-babaların sosyo-kültürel düzeylerine göre nasıldır?

10) Çocuklar adı geçen dizilerden, en çok hangi tür sözel ifadeleri (duygu, argo, nezaket) öğrenip tekrarlamaktadırlar? Sözkonusu sözel ifadelerin dağılımı, anne-babaların sosyo-kültürel düzeyine göre nasıldır?

Önem

Okulöncesi dönemde çocuğun gelişiminde önemli olabilecek tüm unsurların ele alınıp incelenmesinde yarar vardır. Bu unsurlardan biri de ev ortamının önemli bir parçası haline gelen televizyondur. Televizyon, aile ve okulun dışında çocuğun davranışları üzerinde etkili bir araçtır. Bu nedenle televizyonun okulöncesi çocuğu üzerindeki etkilerinin araştırılması önemlidir. Özellikle anne babalar çocuğun televizyonla ilişkisini doğal ev ortamında uzun süreli gözleme olanağına sahip olduklarından, anne babaların gözlem ve görüşlerine ilişkin bir incelemenin ilginç bilgiler sağlayabileceği düşünülmüştür. Ayrıca televizyonun, çocukların sözel davranışları üzerindeki etkileri, ülkemizde üzerinde yeterince araştırma yapılmamış bir alan olarak görülmüştür. Araştırma bu nedenle de önemli sorulara yanıt arayan bir yöne sahiptir.

Sayıtlar

Araştırmanın temel aldığı sayıtlar aşağıda sıralanmıştır:

- 1) Anketteki soruların annesbabalar tarafından içtenlikle yanıtlandığı varsayılmıştır.
- 2) Anketin, çocukların televizyon izleme davranışlarını ve televizyonun çocuklar üzerindeki bazı etkilerini anne-babaların görüşleri temelinde değerlendirmede yararlı bilgiler sağlayabileceği kabul edilmiştir.
- 3) Anketin uygulandığı örneklemin yansız olduğu ve araştırma evrenini temsil ettiği varsayılmıştır.
- 4) Araştırmada kapsanan alanların televizyonun okulöncesi çocukları üzerindeki etkisine ilişkin anne-baba görüşleri konusyla ilişkili olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

- 1) Araştırma, İstanbul'daki özel ve resmi eğitim kurumlarına devam eden okulöncesi (4-6 yaş) çocukları ve onların anne-babaları ile sınırlıdır.
- 2) Araştırmanın bulguları, anketteki sorularla sınırlıdır.

3) Araştırma bulgularının güvenilirliği, anne babaların gerçeği yansıttığına inanılan gözlemleri ile sınırlıdır.

4) Çocukların televizyon izleme ve televizyondan etkilenme davranışları anne-babaların görüşleriyle sınırlıdır.

dönemdeki 4-6 yaş çocukları ve anne-babaları oluşturmuştur.

II-3. Örneklem

Araştırmanın örnekleme, İstanbul'daki okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş çocuklarının ailelerinden tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 883 ailedir. Başlangıçta 1200 aileye ulaşılmaya çalışılmış, ancak evlere gönderilen anketlerden 883'ü geri dönmüştür. Anketi doldurarak geri gönderen 4,5,6 yaş grubu çocukların ailelerinden oluşan 883 aile araştırmaya katılmıştır. Tablo 1' de anne-babaların eğitim düzeylerine göre belirlenen ailelerin, sosyo-kültürel düzeylerinin yüzde dağılımı sunulmuştur. Bu çalışmada, çocukların televizyon izleme davranışlarında, ailenin ekonomik düzeyinden çok anne-babanın eğitim düzeyinin belirleyici bir değişken olabileceğinden hareketle, sosyo-ekonomik düzey (SED) yerine, sosyo-kültürel düzey (SKD) temel alınmıştır. Anne-babadan en az birinin üniversite mezunu olması durumunda, aile üst sosyo-kültürel düzeyde olarak kabul edilmiş, anne-babadan hiç birinin üniversite mezunu olmaması durumunda ise, ailenin alt sosyo-kültürel düzeyi temsil ettiği düşünülmüştür.

II-YÖNTEM

II-1. Araştırma Modeli

Araştırma, alan (survey) araştırma modelindedir. Bu tür araştırmada, belirli bir popülasyondan ya da onu temsil eden bir örnek gruptan, bilgi sağlamak amacıyla inceleme, soruşturma yapılır (9). Araştırmacı, alan araştırma tekniği ile incelemek istediği konu alanıyla ilgili değişkenleri, dağıtmaya, açıklamaya, değişkenler arasında ilişki derecesini saptamaya, değişkenlerin dağılımını ve bu dağılımı belirleyici istatistikleri ortaya koymaya çalışır (10; 14).

II-2. Evren

Araştırmanın evrenini, İstanbul' da bulunan okulöncesi eğitimi kurumlarına devam eden okulöncesi

Tablo 1: Anne-babaların Eğitim Düzeylerine Göre Belirlenen Ailelerin Sosyo-kültürel Düzeylerinin Dağılımı

Sosyo-kültürel Düzey	N	%
Üst Düzey	439	49.7
Alt Düzey	444	50.3
Toplam	883	100

Örneklem grubunun tamamı, 439'u (%49,7) üst sosyo-kültürel düzeyi, 444'ü (%50,3) ise alt sosyo-kültürel

düzeyi temsil eden toplam 883 aileden oluşmakla birlikte, anketin her sorusuna uygun biçimde yanıt verenlerin sayısı, sorudan soruya farklılık göstermiştir.

Tablo 2: Anne-babalarına Anket Uygulanan Okulöncesi Çocuklarının Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımları

Yaş	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
4	110	53.4	96	46.6	206	100
5	158	50.8	153	49.2	311	100
6	182	49.7	184	50.3	366	100
Toplam	450	51.0	433	49.0	883	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi, örneklem grubunun 450'si (%51,0) kız, 433'ü (%49,0) erkek çocuklardan oluşmuştur. Anket uygulanan ailelerin çocuklarının eğitim aldıkları okulöncesi eğitim kurumları, İstanbul'un çeşitli semtlerinde bulunan, okulöncesi özel ve resmi kurumları arasından tesadüfi olarak

seçilmiştir. İlgili kurumdaki çocuklar arasından evlerine anket gönderilenler de tesadüfi yoldan seçilmişlerdir

II-4. Anketin Geliştirilmesi ve Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında kullanılan anket, Marmara Üniversitesi Okulöncesi Anabilim Dalında "Araştırma Projesi" dersini alan 4. Sınıf öğrencilerinin katılımıyla geliştirildi. Anketteki sorulara verilebilecek yanıt seçenekleri puanlara dönüştürüldü ve anket 39 aileye 2 hafta ara ile iki kez uygulanarak test-tekrar test güvenilirliği $r = .87$ ($P < .001$) olarak belirlendi. Asıl anket 51 sorudan oluşmuştur. Ancak bu makalede temel alınan veriler, anketin 20 sorusundan elde edilmiştir. Anket, üniversite öğrencileri aracılığıyla, tesadüfi olarak saptanan anaokulların yönetici ve öğretmenlerinin yardımı ile ailelere gönderildi. Bu

sırada, anketin anne ve baba tarafından birlikte doldurulmasının gerekli olduğu bilgisi de verildi.

III-BULGULAR

Bu bölümde anket aracılığıyla toplanan verilere uygulanan yüzde ve kaykare çözümlerinin sonuçları sunulmuştur.

III-1. Sosyo-Kültürel Düzey Değişkenine Göre Dağılımlar ve Kaykare Çözümleneleri

Sosyo-kültürel düzey değişkenine göre televizyonun evin hangi bölümlerinde bulunduğuna ilişkin dağılım, Tablo 3' de sunulmuştur. Kaykare çözümlenmesinin sonucu da aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3: Televizyonun Bulunduğu Ev Bölümünün Sosyo-Kültürel Düzey Değişkenine Göre dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	Mutfak		Yatak. O.		Çocuk. O.		Oturma.O.		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	54	12.4	57	13.1	70	16.1	254	58.4	435	100.0
Alt düzey	29	6.9	37	8.8	64	15.2	291	69.1	421	100.0
Toplam	83	9.7	94	11.0	134	15.6	545	63.7	856	100.0

Kaykare	SD	p
14.32	3	<.01

Tablo 3 incelendiğinde, Üst sosyo-kültürel düzeyde televizyonun en çok %58.4 oranında oturma odasında, en az ise %12.4 oranında mutfakta bulunduğu görülmektedir. Alt sosyo-kültürel düzeyde ise, gene en çok oturma odasında (%69.1), en az mutfakta (%6.9) bulunduğu görülmektedir. Oturma odasında televizyon bulunması oranının, alt sosyo-kültürel düzeyde daha yüksek olduğu da saptanmıştır (alt sosyo-kültürel düzeyde %69.1, üst sosyo-kültürel düzeyde %58.4).

Kaykare çözümlenmesi sonucuna göre, televizyonun bulunduğu ev bölümü ile ailenin sosyo-kültürel düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Farklılığın hangi cevap seçeneklerinde (evin farklı bölümlerinde) anlamlı olduğunu belirlemek için,

her bir seçeneği, diğer tüm cevap seçenekleriyle karşılaştırmaya dayanan, bir dizi ek kaykare çözümlenmesi uygulanmıştır. Bu uygulamaların sonuçlarına göre, televizyon üst sosyo-kültürel düzeyde mutfakta daha çok bulunmaktadır ($p < .01$). Üst sosyo-kültürel düzeyde, yatak odasında daha çok televizyon bulunmaktadır ($p < .05$). Alt sosyo-kültürel düzeyde ise oturma odasında daha çok televizyon yer almaktadır ($p < .001$).

Sosyo-kültürel düzey değişkenine göre, çocukların bir gün içerisindeki televizyon izleme sürelerinin dağılımını gösteren Tablo 4 ve kaykare çözümlenmesinin sonucu aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4: Çocukların Bir Gün İçerisindeki Televizyon İzleme Sürelerinin Sosyo-kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	1 saatten az		1-2 saat		3-4 saat		4 saatten çok		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	58	13.2	252	57.5	108	24.7	20	4.6	438	100
Alt düzey	56	12.6	245	55.3	120	27.1	22	5.0	443	100
Toplam	114	12.9	497	56.4	228	25.9	42	4.8	881	100

Kaykare	SD	P
1.07	3	-

Tablo 4' e göre, üst sosyo-kültürel düzeyde çocuklar, en çok %57.5 oranında günde 1-2 saat televizyon izlerlerken, en az %4.6 oranında 4 saatten çok televizyon izlemektedirler. Alt sosyo-kültürel düzeyde de televizyon en çok günde 1-2 saat (%55.3) izlenmektedir. En az ise 4 saatten fazla izlenmektedir(%5.0). Buna göre hem üst ve hem de alt sosyo-kültürel düzeylerde çocuklar en çok günde 1-2 saat televizyon izlemektedirler.

Kaykare çözümlemesi sonucuna göre çocukların televizyon izleme süreleri ile sosyo-kültürel düzey arasında bir ilişki belirlenmemiştir.

Çocukların gün içerisinde en çok televizyon izledikleri zamanın sosyo-kültürel düzeye göre dağılımını gösteren Tablo 5 ve ilgili kaykare çözümlemesinin sonucu aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5: Çocukların Gün İçersinde En Çok Televizyon İzledikleri Zamanın Sosyo-Kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	Sabah		Öğleden sonra		Akşam		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	133	30.3	80	18.3	225	51.4	438	100
Alt düzey	138	31.1	67	15.1	239	53.8	444	100
Toplam	271	30.7	147	16.7	464	52.6	882	100

Kaykare	SD	p
1.51	2	-

Tablo 5'de görüldüğü gibi üst sosyo-kültürel düzeyde çocuklar % 51.4 oranında akşam, % 30.3 oranında sabah ve %18.3 oranında öğleden sonra televizyon izlemektedirler. Buna göre en çok televizyon izledikleri zaman akşamdır. Alt sosyo-kültürel düzeyde de çocukların en çok akşam televizyon izledikleri saptanmıştır (%53.8). Alt sosyo-kültürel düzeyde en az televizyon izledikleri zaman, üst sosyo-kültürel düzeyde olduğu gibi öğleden sonradır (%15.1). Sabah ise % 31.1 oranında televizyon izlemektedirler.

Kaykare çözümlemesinin sonucuna göre, çocukların televizyon izleme zamanları ile ailenin sosyo-kültürel düzeyleri arasında bir ilişki saptanmamıştır.

Çocuğun izlediği programa kendisinin karar vermesinin sosyo-kültürel düzeye göre dağılımını gösteren Tablo 6 ve kaykare çözümlemesinin sonucu aşağıdadır.

Tablo 6: Çocuğun İzlediği Programa Kendisinin Karar Vermesinin Sosyo-Kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	Hiç		Bazen		Genellikle		Herzaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	4	1.0	176	45.5	144	37.2	63	16.3	387	100
Alt düzey	8	1.9	171	41.0	161	38.6	77	18.4	417	100
Toplam	12	1.5	347	43.2	305	37.9	140	17.4	804	100

Kaykare	SD	p
2.70	3	-

Tablo 6'de görüldüğü gibi, üst sosyo-kültürel düzeyde çocukların %45.5'i izleyecekleri programa bazen kendileri karar verirken,%37.2' si genellikle, %16.3'ü herzaman kendileri karar vermektedirler. %1.0'i ise kendileri hiç karar vermemektedirler. Alt sosyo-kültürel

düzeyde çocukların %41.0'i bazen, %38.6'sı genellikle, % 18.5'i herzaman kendileri karar verirken, % 1.9'u hiç kendileri karar vermemektedirler.

Kaykare çözümlenmesi sonucuna göre, çocukların kendi izleyecekleri programa karar vermeleri ile sosyo-kültürel düzey arasında bir ilişki saptanmamıştır.

Anne-babaların çocukların izleyeceği programları, aralarında konuşarak kararlaştırmalarının sosyo-kültürel düzeye göre dağılımını gösteren Tablo 7 ve kaykare çözümlenmesinin sonucu aşağıda görülmektedir.

Tablo 7: Anne-babaların Çocukların İzleyeceği Programları Aralarında Konuşarak Kararlaştırmalarının Sosyo-kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	Hiç		Bazen		Genellikle		Herzaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	80	18.7	186	43.4	115	26.9	47	11.0	428	100
Alt düzey	102	25.2	188	46.4	82	20.2	33	8.2	405	100
Toplam	182	21.9	374	44.9	197	23.6	80	9.6	833	100

Kaykare	SD	p
10.0	3	<.02

Tablo 7’ de görüldüğü gibi, üst sosyo-kültürel düzeyde anne-babaların çocuğun izlediği programı %43.4 oranında “bazen” aralarında konuşarak kararlaştırdıkları, %26.9 oranında “genellikle” kararlaştırdıkları, % 11.0 oranında ise “her zaman” kararlaştırdıkları ortaya çıkmıştır. Üst sosyo-kültürel düzeyde, aralarında bu konuda “hiç” konuşmayanların oranı ise % 18.7’dir. Alt sosyo kültürel düzeyde ise sözkonusu oranlar şöyledir: Çocuğun izlediği program için aralarında konuşarak “bazen” karar verenler % 46.4, genellikle karar verenler %20.2, “her zaman” karar verenler %8.2, “hiç” karar vermeyenler ise % 25.2’dir. Bu sonuçlara göre, çocuğun izlediği programa her zaman aralarında konuşarak karar veren anne-babaların oranının, hiç karar vermeyenlerden, bazen ve genellikle karar verenlerden düşük olduğu söylenebilir.

Kaykare çözümlenmesi sonucu, anne-babaların çocuğun izlediği programa aralarında konuşarak karar vermeleri ile ailenin soyo-kültürel düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Farklılıkların hangi cevap seçeneklerinde olduğunu belirlemek için yapılan ek kaykare çözümlenmelerine göre, çocuğun izleyeceği program konusunda, aralarında “hiç” konuşmayan anne-babalar, alt sosyo-kültürel düzeyde anlamlı olarak daha çoktur ($p<.03$). Üst sosyo-kültürel düzeyde anne-babalar, çocuğun izleyeceği programla ilgili olarak aralarında “genellikle” daha çok konuşmaktadırlar ($p<.03$).

Anne-babaların, çocukların bilgi edinmesinde televizyon programlarının katkısı konusundaki görüşlerinin sosyo-kültürel düzeye göre dağılımını gösteren Tablo 8 ve kaykare çözümlenmesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 8: Anne-babaların, Çocukların Bilgi Edinmesinde Televizyon Programlarının Katkısı Konusundaki Görüşlerinin Sosyo-kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	Hiç		Biraz		Oldukça		Çok		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	35	8.0	190	43.6	152	34.9	59	13.5	436	100
Alt düzey	24	6.3	193	50.7	145	38.0	19	5.0	381	100
Toplam	59	7.2	383	46.9	297	36.3	78	9.6	817	100

Kaykare	SD	p
11.95	3	<.01

Tablo 8’de görüldüğü gibi, üst sosyo-kültürel düzeyde, çocukları bilgilendirmede televizyon programlarının katkısının biraz olduğunu düşünen anne-babaların oranı %43.6, biraz olduğunu düşünenlerin oranı %34.9, çok olduğunu düşünenlerin oranı %13.5’dir. Hiç katkısı olmadığını düşünenlerin oranı ise, %8.0’ dir. Alt

sosyo-kültürel düzeyde, annebalar televizyonun bilgilendirme konusundaki katkısını %50.7 oranında biraz, %38 oranında oldukça, % 5.0 oranında çok olarak görmektedirler. Hiç katkısı olmadığını düşünenlerin oranı ise, %6.3’tür.

Televizyonun çocukları bilgilendirmedeki katkısına ilişkin anne-baba görüşleri ile sosyo-kültürel düzey arasındaki ilişki, kaykare çözümlemesi sonucuna göre anlamlı bulunmuştur. Ek olarak yapılan kaykare çözümlemelerine göre, üst sosyo-kültürel düzeydeki anne-babalar, televizyonun çocuklara bilgi yönünden katkısını,

daha yüksek oranda “çok” olarak görmektedirler ($p<.005$).

Çocukların dizi film izleme sıklığının sosyo-kültürel düzeye göre dağılımını gösteren Tablo 9 ve kaykare çözümlemesinin sonucu aşağıda sunulmuştur.

Tablo 9: Çocukların Dizi Film İzleme Sıklığının Sosyo-kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	Hiç		Bazen		Genellikle		Herzaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	168	41.4	159	39.2	59	14.5	20	4.9	406	100
Alt düzey	157	36.3	176	40.7	72	16.7	27	6.3	432	100
Toplam	325	38.8	335	40.0	131	15.6	47	5.6	838	100

Kaykare	SD	p
3..38	3	-

Tablo 9'a göre, üst sosyo-kültürel düzeyde çocukların dizi film izleme sıklığı şöyledir: Çocukların %41.4'ü hiç izlemezlerken, %39.2'si bazen, %14.5'i genellikle, %4.9'u her zaman izlemektedirler. Alt sosyo-kültürel düzeyde ise, çocukların %36.3'ü hiç dizi film izlemezlerken, %40.7'si bazen, %16.7'si genellikle, %6.3'ü her zaman izlemektedirler. Bu sonuçlara göre, üst ve alt sosyo-kültürel düzeyde çocuklar çoğunlukla dizi film izlememekte ya da az oranda izlemektedirler.

Kaykare çözümlemesi sonucu, çocukların televizyonda dizi film izlemeleri ile sosyo-kültürel düzey arasında ilişki olmadığını ortaya koymuştur.

Çocukların televizyon programlarındaki kahramanları taklit etme davranışlarının sosyo-kültürel düzeye göre dağılımını gösteren Tablo 10 ve kaykare çözümlemesinin sonucu aşağıda sunulmuştur.

Tablo 10: Çocukların Televizyon Programlarındaki Kahramanları Taklit Etme Davranışlarının Sosyo-kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	Hiç		Bazen		Genellikle		Herzaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	60	14.8	198	48.8	116	28.6	32	7.8	406	100
Alt düzey	54	13.6	217	54.5	98	24.6	29	7.3	398	100
Toplam	114	14.2	415	51.6	214	26.6	61	7.6	804	100

Kaykare	SD	p
2.77	3	-

Tablo 10'da görüldüğü gibi, çocukların televizyon programlarında gördükleri kahramanları taklit etme davranışlarının dağılımı şöyledir: Üst sosyo-kültürel düzeyde, çocuklar televizyon kahramanlarını %48.8 oranında bazen taklit ederlerken, %28.6 oranında genellikle, %7.8 oranında her zaman taklit etmektedirler. Çocukların %14.8'si ise hiç taklit etmemektedirler. Alt sosyo-kültürel düzeyde çocukların %54.5'i kahramanları bazen taklit ederlerken, %24.6'sı genellikle, %7.3'ü her zaman taklit etmektedirler. Hiç taklit etmeyenlerin oranı, %13.6'dır. Genel olarak çocukların televizyon

programlarındaki kahramanları, her iki sosyo-kültürel düzeyde de çoğunlukla taklit ettikleri sonucuna varılmıştır.

Kaykare çözümlemesi sonucuna göre, çocukların televizyon programlarındaki kahramanları taklit etme davranışlarının sıklığı ile sosyo-kültürel düzey arasında bir ilişki saptanmamıştır.

Çocukların dizi filmlerden duydukları sözleri tekrarlama davranışlarının sosyo-kültürel düzeye göre

dağılımını gösteren Tablo 11 ve kaykare çözümlemesinin sonucu aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 11: Çocukların Dizi Filmlerden Duydukları Sözleri Tekrarlama Davranışlarının Sosyo-kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	Hiç		Bazen		Genellikle		Herzaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	187	51.6	127	35.1	35	9.7	13	3.6	362	100
Alt düzey	183	50.7	143	39.6	25	6.9	10	2.8	361	100
Toplam	370	51.2	270	37.3	60	8.3	23	3.2	723	100

Kaykare	SD	p
3.02	3	-

Tablo 11'de çocukların dizi filmlerden duydukları sözleri tekrarlama sıklıkları ile ilgili anne-baba görüşlerinin dağılımı verilmiştir. Buna göre, üst sosyo-kültürel düzeyde, çocukların çoğunluğu duydukları sözleri hiç tekrarlamamaktadırlar. %35.1'i bazen, %9.7'si genellikle, %3.6'sı her zaman tekrarlamamaktadırlar. Alt sosyo-kültürel düzeydeki ailelerin çocuklarının da çoğunluğu (%50.7'si) duydukları sözleri hiç tekrarlamamaktadırlar. Bu çocukların, %39.6'sı bazen, %6.9'u genellikle, % 2.8'i her zaman duydukları sözleri tekrarlamamaktadırlar. Özetle, her iki sosyo-kültürel

düzeyde de çocuklar çoğunlukla, dizi filmlerden duydukları sözleri tekrar etmemektedirler.

Kaykare çözümlemesi sonucu, çocukların dizi filmlerden duydukları sözleri tekrarlamaları ile sosyo-kültürel düzey arasında bir ilişki olmadığını ortaya koymuştur.

Çocukların dizi filmlerden duydukları sözler arasından en çok tekrarladıkları söz türlerinin sosyo-kültürel düzeye göre dağılımını gösteren Tablo 12 ve ilgili kaykare çözümlemesinin sonucu aşağıda sunulmuştur.

Tablo 12: Çocukların Dizi Filmlerden Duydukları Sözler Arasından En Çok Tekrarladıkları Söz Türlerinin Sosyo-kültürel Düzeye Göre Dağılımı

Sosyo Kültürel Düzey	Duygu		Argo		Nezaket		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Üst düzey	99	43.4	61	26.7	68	29.8	228	100
Alt düzey	86	39.7	81	37.3	50	23.0	217	100
Toplam	185	41.6	142	31.9	118	26.5	445	100

Kaykare	SD	p
6.21	2	<.05

Tablo 12'ye göre, çocukların dizi filmlerden duydukları sözler arasından en çok tekrarladıkları sözlerin dağılımı şöyledir: Üst sosyo-kültürel düzeyde en çok tekrarlanan sözler, %43.4 oranında duygu ifade eden sözlerdir. Bunu %29.8 ile nezaket sözleri izlemekte, argo sözler ise, %26.7 oranında tekrarlanmaktadır. Alt sosyo-kültürel düzeyde ise çocukların en çok tekrarladıkları sözler, %39.7 oranında duygu ifade eden sözlerdir. Bunu % 37.3 oranında argo sözler izlemekte, nezaket sözleri % 23 oranında tekrarlanmaktadır. Duygu sözleri üst ve alt sosyo-kültürel düzeyde tekrarlanma bakımından çoğunluğu oluşturmakla beraber, üst sosyo-kültürel

düzeyde biraz daha fazla oranda tekrarlanmaktadır (%43.4 ve %39.7). Nezaket sözleri üst sosyo-kültürel düzeyde, alt sosyo-kültürel düzeye oranla daha çok tekrarlanırken (sırasıyla %29.8 ve % 23.0), argo sözler alt sosyo-kültürel düzeyde üst sosyo-kültürel düzeyden daha çok tekrarlanmaktadır (sırasıyla %37.3 ve %26.7).

Sonuç olarak alt ve üst sosyo-kültürel düzeyde çocuklar tarafından tekrar edilen sözler farklılık göstermektedir ve bu fark, kaykare çözümlemesi sonucuna göre anlamlıdır. Başka bir deyişle, televizyondan izlenen dizi filmlerden duyulan sözleri tekrarlama ile sosyo-kültürel düzey arasında ilişki olduğu

belirlenmiştir. Yapılan ek kaykare çözümlmelerine göre, "argo sözler", alt sosyo-kültürel düzeydeki anne-babaların çocukları tarafından daha çok taklit edilerek kullanılmaktadır (p<.02).

IV-SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bulguları, televizyonun en çok bulunduğu ev bölümünün alt ve üst sosyo-kültürel düzeyde oturma odasının olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, alt sosyo-kültürel düzeyde, daha çok oturma odasında yer almaktadır. Yatak odası ve çocuk odasında ise daha çok üst sosyo-kültürel düzeydeki ailelerin evlerinde bulunmaktadır. Televizyonun artık çocuk ve yatak odalarına kadar girmiş olması, çocuklar ve diğer aile üyeleri üzerindeki etkisinin artması ve yapılabilecek diğer etkinlikleri engeleyebilmesi bakımından üzerinde durulması gereken bir konudur. Anne-babaların ifadelerine göre, okulöncesi çocuklarının çoğunlukla günde 1-2 saat televizyon izledikleri belirlenmiştir. Ancak, günde 3-4 saat televizyon izleyenlerin oranı da düşük sayılmaz. Bu konu özellikle, uzun süre televizyon izlemenin göz sağlığını olumsuz etkilemesi yönünden önemlidir (11). Çocukların beklenebileceği gibi en çok akşamları televizyon izledikleri saptanmıştır. Araştırmaya katılan anne-babaların çocukları gündüz okulda olduklarına göre, akşam vakti televizyon izleme olanağı bulabildikleri düşünülebilir. Ancak bu durumda da uykuya yatma saatlerinin ne şekilde etkilendiği, üzerinde durulması gereken bir sorudur. Mangır ve İnal (12), gece geç saatlere kadar televizyon izlediklerinden dolayı çocukların uykusuz kaldıklarına dikkati çekmişlerdir.

Araştırmanın bulgularına göre, hem üst ve hem de alt sosyo-kültürel düzeylerde çocukların çoğunlukla izleyecekleri programa kendilerinin karar verdikleri söylenebilir. Kendileri hiç karar vermeyenlerin oranı ise oldukça düşüktür. Bulgular, üst sosyo-kültürel düzeydeki anne-babaların, çocuklarının izleyeceği programı kararlaştırmak için aralarında daha çok konuştuklarını ortaya koymuştur. Eğitim düzeyinin, anne-babaların bu konuda daha bilinçli davranmaları ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Buradan çıkan sonuca bakarak, alt sosyo-kültürel düzeyden (düşük eğitimli) anne-babalara bu konuda eğitim verilmesi önerilebilir.

Araştırmada elde edilen diğer bir bulguya göre, anne-babalar, her iki sosyo-kültürel düzeyde de televizyon izlemenin, çocukları bilgilendirdiği görüşündedirler. Alt sosyo-kültürel düzeyden olan anne-babaların bu konuya daha iyimser yaklaşıkları söylenebilir. Üst sosyo-kültürel düzeyden olan anne-babaların, televizyon ve çocuk konusunda yapılan uyarıları daha çok dikkate almaları nedeniyle daha az iyimser oldukları düşünülebilir.

Bulgulara göre, üst ve alt sosyo-kültürel düzeyde çocuklar, çoğunlukla dizi film izlememekte ya da az oranda izlemektedirler. Televizyon dizi filmlerinin okulöncesi çocuklarının ilgisini fazla çekmediği söylenebilir. Genel olarak çocukların televizyon programlarındaki kahramanları, her iki sosyo-kültürel düzeyde de çoğunlukla taklit ettikleri sonucuna varılmıştır. Güngör ve Ersoy(13), araştırmalarında, özellikle erkek çocukların şiddet filmlerindeki kahramanları taklit etmek istedikleri bulgusunu elde ettiler. Son yıllarda bir çok araştırma bulgusunu gözden geçiren yazarlar, televizyonun çocukları saldırgan davranışlara yönelttiğinde birleşmektedirler(14, 15).Çocukların sözel davranışlarıyla ilgili bulgulara göre , her iki sosyo-kültürel düzeyde de çocuklar çoğunlukla, dizi filmlerden duydukları sözleri tekrar etmemektedirler. Bu bulgu, çocukların yaşlarının küçük olmasıyla açıklanabilir. Mangır ve İnal (12), televizyonun okulöncesi çocuğunun dil gelişimine olan olumlu etkisine değinmişlerdir Ancak bu araştırmanın bulguları, onların görüşlerini doğrular nitelikte değildir. Diğer yandan çocukların, üst sosyo-kültürel düzeyde daha çok duygu ifade eden sözleri ve nezaket sözlerini, alt sosyo-kültürel düzeyde ise duygu ifade eden sözlerle, argo ifadeleri öğrenip tekrarladıkları saptanmıştır. Söz konusu farkın bir nedeni, anne-babaların evde sık kullandıkları sözel ifade türlerinin niteliği olabilir. Eğitim düzeyi düşük anne-babalar çocuklarının yanında nezaket ifadelerini daha az kullanıyor olabilirler.

Bu araştırmada , çocuklarını ev ortamında sürekli gözleme olanağına sahip olduklarından dolayı anne-babaların bilgilerinden yararlanmışlardır. Çocukların televizyon izleme ve televizyon programlarından etkilenmeleriyle ilgili olarak daha doğrudan yapılacak ölçümler, ölçmenin güvenilirliği yönünden daha sağlıklı sonuçlar verebilir. Anket sorularının, araştırmanın asıl amacı olmamakla birlikte, anne babaların söz konusu konulara duyarlılıklarını uyardığı düşünülebilir. Böylece televizyonun bilinçli kullanılmasına bir ölçüde katkı sağlanmış olabilir. Çünkü televizyon bilinçli kullanıldığında yararlıdır(16). Bu konuda yapılması gereken, televizyonun bilinçli kullanılması konusunda, her sosyo-kültürel düzeyden anne-babaları hedefleyen eğitim etkinliklerinin düzenlenmesidir.

KAYNAKÇA

- (1) BERK, L. (1997) Child Development. London: Allyn and Bacon.
- (2) OKTAY, A. (1993).”14. Milli Eğitim Şurasında Okulöncesi Eğitim.” *Pembe Bağcık Ana-Baba ve Okulöncesi Sorunları Dergisi*, s.26.
- (3) WHITE, S. H. (1992).G. Stanley Hall: From philosophy to developmental psychology. *Developmental Psychology*,28, 25-34.
- (4) AILES, R. (1996). Mesaj Sizensiz. Güçlü bir İletişimci Olmanın Yolları. Çev. A. Önder. İstanbul: Sistem Yayıncılık
- (5) CÜCELOĞLU, D. (1995). Yeniden İnsan İnsana. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- (6) BANDURA, A. (1977). Social Learning Theory.Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- (7) LOVAAS,I. (1981). Teaching Developmentally Disabled Children. Tunbridge Wells, Kent: Costello Educational.
- (8) SKINNER, B.F. (1971). Science and Human Behavior. New York: MacMillan.
- (9) ARIK, A. (1992). Psikolojide Bilimsel Yöntem. İstanbul:İ.Ü.Basımevi ve Film Merkezi.
- (10) ARSEVEN, A.D.(1993). Alan Araştırma Yöntemi. Ankara: Gül Yayınevi.
- (11) DAĞERİ, K. (1980). TV'nin İlkokul Öğrencileri Üzerindeki Etkileriyle İlgili Bir Araştırma .Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- (12) MANGIR, M.; İnal, S. (1994). Televizyonun Okulöncesi Dönemdeki Çocuklar Üzerindeki Etkileri. 10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri (s.39-49). İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- (13) GÜNGÖR, A. ; Ersoy, Ö. (1994). Televizyon Programlarının Okulöncesi Dönem Çocuklarına Etkisine İlişkin Anne-Baba Görüşleri. 10. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri (s.57-70). İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- (14) MORTIMER, J. (1995). Televizyondaki şiddet ve çocuklar. Çev. A. Çevik. *Yaşadıkça Eğitim. M.Ü., A.E.F Yayınları*, 40, 14-17.
- (15) SLABY, R.G.; Roedell, W.C.; Arezzo, D.& Hendrix, K. (1995). Early Violence Prevention. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- (16) ŞAHİN, N. (1990). Televizyondan Öğrenme. Türkiye’de Çocuğun Durumu. 1990’ların Çocuk Politikası Kongresi. UNİCEF.